

**МЕМЛЕКЕТ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТАРИХЫ /
ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА /
THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW**

**ӘОЖ 34:001.12/.18
МҒТАР 10.01.11**

Ғ.Б. Телеуев

Қазақстан-Америка университеті, Алматы қ., Қазақстан Республикасы

**ЦИФРЛАНДЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ЭНЕРГЕТИКАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУДІҢ КЕЙБІР ӨЗЕКТІ
МӘСЕЛЕЛЕРІ**

Аннотация. Әрбір мемлекеттің экономикалық және әлеуметтік дамуында энергетика шешуші рөл атқаратын қазіргі әлемде энергетикалық қатынастарды зерттеу мен түсінудің маңызы ерекше. Энергия ресурстары негізгі экспорттық тауарлардың бірі болып табылатын Қазақстан Республикасында бұл қатынастар ерекше мәнге және күрделілікке ие. Олар көп деңгейлі және көп аспектілі сипатымен сипатталатын қарым-қатынастардың ерекше категориясын білдіреді.

Назарларыңызға ұсынып отырған мақалада Қазақстан Республикасының энергетикалық қатынастарының құқықтық табиғатын жан-жақты және кешенді зерттеуге ұмтыламыз, әсіресе цифрландыру дәуірінің біз үшін ашатын салдары мен мүмкіндіктеріне баса назар аударамыз, Қазақстан Республикасының энергетикалық құқығының теориялық аспектілерін оның құқықтық реттеудің маңыздылығы мен қажеттілігін тереңірек түсіну және жүзеге асыру үшін бөліп көрсетуді көздеп отырмыз.

Алға қойған мақсаттарымызға жету үшін осы салада белсенді жұмыс істеп жатқан отандық және шетелдік жетекші ғалымдардың пікірлері мен көзқарастарына жан-жақты талдау жасап, шолу жасауды жоспарлап отырмыз. Бұл энергетикалық құқықты зерттеуге тереңірек үңіліп қана қоймай, Қазақстан Республикасында оны дамытудың перспективалық бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: энергетикалық құқық; орнықты даму; құқық саласы; энергетикалық заңнама; баламалы энергия көзі; қоғамдық қатынас; цифрландыру; энергетикалық ресурс.

Г.Б. Телеуев

Казахстанско-Американский университет, г. Алматы, Республика Казахстан

**НЕКОТОРЫЕ АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
ЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В УСЛОВИЯХ
ЦИФРОВИЗАЦИИ**

Аннотация. В современном мире, где энергетика играет ключевую роль в экономическом и социальном развитии каждого государства, изучение и понимание энергетических отношений особенно важно. В Республике Казахстан, где энергетические ресурсы являются одним из основных экспортных товаров, эти отношения приобретают особую значимость и сложность. Они представляют собой уникальную категорию взаимоотношений, характеризующуюся многоуровневым и многоаспектным характером.

В статье, которая предлагается вашему вниманию, мы стремимся провести тщательное и всестороннее исследование правовой природы энергетических отношений Республики Казахстан, особенно акцентируя внимание на последствиях и возможностях, которые открывает перед нами эпоха цифровизации, намерены осветить теоретические аспекты энергетического права Республики Казахстан, чтобы лучше понять и осознать важность и необходимость его правового регулирования.

Для достижения поставленных целей, планируется провести тщательный анализ и обзор мнений и взглядов ведущих отечественных и зарубежных ученых, которые активно работают в данной сфере. Это позволит нам не только глубже погрузиться в изучение энергетического права, но и определить перспективные направления его развития в Республике Казахстан.

Ключевые слова: энергетическое право; устойчивое развитие; сфера права; энергетическое законодательство; альтернативный источник энергии; связь с общественностью; цифровизация; энергетический ресурс.

G.B. Teleuyev

Kazakh-American University, Almaty c., the Republic of Kazakhstan.

SOME CURRENT PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF ENERGY RELATIONS OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE CONDITIONS OF DIGITIZATION

Abstract. In the modern world, where energy plays a key role in the economic and social development of each state, the study and understanding of energy relations is particularly important. In the Republic of Kazakhstan, where energy resources are one of the main export commodities, these relations acquire special significance and complexity. They represent a unique category of relationships characterised by a multi-level and multi-aspect nature.

In this article, which we bring to your attention, we aim to conduct a thorough and comprehensive study of the legal nature of the energy relations of the Republic of Kazakhstan, particularly focusing on the implications and opportunities that the digitalisation era offers. We intend to highlight the theoretical aspects of the energy law of the Republic of Kazakhstan in order to better understand and realise the importance and necessity of its legal regulation.

To achieve our goals, we plan to conduct a thorough analysis and review of the opinions and views of leading domestic and foreign scholars who are active in this field. This will allow us not only to delve deeper into the study of energy law, but also to identify promising directions for its development in the Republic of Kazakhstan.

Keywords: energy law; sustainable development; sphere of law; energy legislation; alternative energy source; public relation; digitalisation; energy resource.

DOI: 10.52425/25187252_2024_32_11

Кіріспе. Соңғы онжылдықта дүниежүзі мемлекеттері сандық құралдарды пайдаланатын жаңа типтегі экономикаға, яғни цифрлық экономикаға белсенді түрде ауысып келеді. Ақпараттық технологиялардың жедел қарқынмен дамуы цифрландырудың мемлекет пен қоғам мүддесі үшін орасан зор пайдасы бар екенін дәлелдеді. Яғни қоғамдық қатынастардың цифрландыру үрдісінің дамуы, сәйкесінше құқықтық құралдардың да сол жылдамдықпен дамуын талап етеді. Қазақстан Республикасының энергетикалық қатынастары кешенді сипатқа ие күрделі қатынастар санатын құрайды. Осы саладағы технология әлі де тиісті деңгейде қолданысқа ие емес. Ал энергетикалық қатынастардың құқықтық негізі туралы теориялар жаңадан қалыптасып келеді. Мәселен, соңғы онжылдықта ғана отандық ғалымдар Қазақстандық энергетикалық құқық мәселесі туралы пікірлер жаза бастады. Осы уақытқа дейін энергетикалық құқық немесе энергетикалық қатынастар туралы ұғымның нақты анықтамасы болмағандықтан ол тек

жер қойнауын пайдалану құқығы шеңберінде қарастырылып зерттелініп келді, яғни энергетикалық құқық пайдалы қазбалармен байланысты зерттелді. Бірақ, энергетикалық құқық жер қойнауын пайдалану құқығынан, экологиялық құқықтан, жер құқығынан дербес құқық саласы болып табылады. Сол себептен оның өз объектісі – энергетикалық қатынастар бар. Сол қатынастарды цифрландырудың артықшылықтары болғанымен, оны тиімді түрде қолданысқа енгізу мәселесі әлі де зерттелу үстінде. Яғни аталған тақырып өзекті және маңызды тақырып болып есептеледі. Қазақстан Республикасы энергетикалық қатынастарының құқықтық мәселелерін зерттеудің алғышарттары ретінде энергетикалық қатынастардың ерекшелігі мен заманауи жағдайларды жатқызуымызға болады. Себебі энергетикалық қатынастар кешенді сипатқа ие. Ол қоршаған ортаны қорғау қатынастары, азаматтық құқықтық қатынастары, инвестициялық қатынастармен тығыз байланысты. Соңғы уақытта әлемдік мемлекеттер үшін алдыңғы қатарлы мәселе

ол орнықты даму, яғни қазіргі адамзат қоршаған ортаны келесі ұрпаққа қалыпты тапсыру қағидасы болып отыр. Ал энергияның қоршаған ортаға ықпал ету ерекшелігін ескеретін болсақ, олардың өзара байланысы да зерттелуі қажет екенін түсінеміз. Баламалы энергия көздерін құқықтық реттеу де энергетикалық құқықтық қатынастар санатын құрайды. Ал энергетикалық қатынастарды цифрландыруды құқықтық реттеу, осы саладағы мемлекеттің қызметін асырудың тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Сапалы цифрландыру энергетикалық қатынастарды ресурс үнемдеу арқылы басқаруға көмегін тигізеді.

Материалдар мен әдістер. Зерттеу жұмысын орындау барысында автор құқықтың жалпы әдістерін кеңінен қолданды. Яғни құқықтың диалектикалық әдістері, логикалық амалдар, атап айтқанда салыстыру, тарихи – құқықтық әдістер, индукция, дедукция және аналогия әдістері қолданылды. Жалпыдан жекеге өту және жекеден жалпыға өту әдістері де кеңінен қолданылды. Зерттеу жұмысын орындау барысында отандық және шетелдік ғалымдардың еңбектері, ғылыми мақалалар, монографиялық зерттеулер қолданылды. Зерттеу жұмысының нормативтік базасына энергетикалық қатынастарды реттейтін ұлттың заңнама мен энергетикалық қатынастарды реттеудегі шетелдік нормативтік құқықтық актілер қолданылды.

Нәтижелерді талдау. Әлемдегі жаһандану үрдістің субъектісі ретінде Қазақстан Республикасы үшін де экономиканы цифрландыру маңызды бағыттардың бірі. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 30 желтоқсандағы №961 қаулысы негізінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын және цифрлық саланы дамыту тұжырымдамасы мемлекеттің жеке салаларын цифрландыру бойынша бірқатар индикативтік көрсеткіштерді бекітіп, бүгінгі әлемде цифрландыруды дамыту экономика, мемлекеттік басқару және қоғамдық өмір салаларының жұмыс істеуінің бұрын қалыптасқан барлық тетіктері мен қағидаттарын өзгертеді деп көрсеткен¹. Кез келген қоғамдық

қатынастар өзгерген сәтте мемлекет оны реттеп, құқықтық тұрғыдан ол қоғамдық қатынасқа ықпал етуі тиіс. Цифрландыру жағдайында энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеу Қазақстан Республикасы заң ғылымы үшін жаңа және өзекті тақырып болып танылады. Қолданыстағы тұжырымдамада энергетика саласын цифрландыру жанама түрде қарастырылған. Ал энергетика саласы мемлекеттің экономикасын анықтайтын ауқымды сала екенін ескерсек, оны цифрландыру уақыты келгенін толықтай мойындаймыз [1, 236-б.]. Бүгінде энергетикалық қауіпсіздік мәселесі мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігімен қатар қолданылып келеді. Себебі, мемлекет халқын жеткілікті түрде энергиямен қамтамасыз ету арқылы тәуелсіз мемлекет ретінде халықаралық құқықтың дербес субъектісі бола алады [2]. Қазақстан Республикасы энергетикалық қатынастарының құқықтық мәселелері отандық ғылым үшін жаңа мәселелер болып табылады. Бұл тақырыптың өзектілігін келесі тұжырымдармен негіздеуге болады:

1. Қазақстан Республикасының энергетикалық қатынастарын теориялық құқықтық сипатын кешенді зерттеу қажеттілігінің болуы ұсынылып отырған тақырыптың өзектілігін айқындайды.

2. Қазақстан Республикасының энергетикалық құқығының құқық жүйесіндегі орны мен мәнін зерттеу қажеттілігі. Бүгінде Қазақстан Республикасы заң ғылымында жаңа мәселе – энергетикалық құқықтық саласы ретінде қарастыру мәселесі тұр. Себебі, энергетикалық құқықтық қатынастардың дамуы мен энергетикалық саясаттың маңызды орынды иеленуі осы құқықтық қатынастардың құқықтық негізін қалыптастыру қажеттілігін туындатады [3].

3. Қазақстан Республикасының энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін мемлекеттік деңгейде кешенді ұзақ мерзімді энергетикалық тұжырымдама қажет. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасында энергетикалық саясат саласындағы басты стратегиялық құжат Қазақстан Республикасының отын-энергетикалық

¹ Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын және цифрлық саланы дамыту тұжырымдамасын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 ж. 30 желтоқсандағы № 961 қаулысы [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000961/compare> (жүргінген күні: 24.04.2024).

кешенін дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы 28 маусымдағы №724 қаулысы әрекет етеді². Бұл тұжырымдама Қазақстан Республикасы энергетика салалары бойынша индикативтік көрсеткіштерді ғана қамтиды. Бірақ, энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету тетіктері тиісті деңгейде қарастырылмаған. Сондықтан да Қазақстан Республикасының энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету саласындағы ұзақ мерзімді тұжырымдама қолданысқа енгізілуі тиіс. Жоба авторы ұсынатын тұжырымдаманың қазіргіден ерекшелігі энергетикалық салаларындағы индикативтік көрсеткіштермен қатар, Қазақстан Республикасының энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз етудің ұзақ мерзімді тетіктері мен Қазақстан Республикасының энергетика саласын цифрландырудың құқықтық негіздерін бекітуінде болады.

4. Қазақстан Республикасының энергетикалық заңнамасы жүйеленуі тиіс. Мемлекетімізде әр түрлі деңгейлердегі нормативтік құқықтық актілерден тұратын күрделі энергетикалық қатынастарды кешенді түрде реттейтін энергетикалық кодекс қабылдануы қажет.

Осы аталған негізгі өзекті мәселелер цифрландыру жағдайында Қазақстан Республикасының энергетикалық қатынастарын құқықтық реттеу тақырыбында ғылыми жоба орындауға негіз болады.

Қауіпсіздік мәселесі кез келген мемлекет үшін аса маңызды. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауында энергетикалық қауіпсіздік мәселесін шешу керектігін және бұл салада қолдан келгенше өз ресурстарымызға арқа сүйегеніміз абзал деп атап өтіп, басты міндет электр энергетикасы саласына жүктелетінін айтты³.

Өз аумағында халықты жеткілікті түрде энергиямен қамтамасыз ету мемлекет

алдында тұрған басты міндет болып табылады. Өзге мемлекеттің энергиясынан тәуелсіз болу кез келген мемлекеттің негізгі функциясы болуы тиіс. Сол себептен де, қазіргі уақытта мемлекеттер энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз етуді ең бірінші кезекке қояды [4]. Байқағанымыздай, энергетикалық қауіпсіздік ұлттық қауіпсіздікті айқындайтын мемлекеттің экономикасына ерекше ықпалы бар үрдіс болғандықтан оны қамтамасыз ету үшін ең алдымен энергетикалық қатынастардың құқықтық табиғаты зерттелуі тиіс. Ал цифрландыру мемлекеттің осы бағыттағы саясатын оңтайлы жүзеге асыру үшін іске асырылады [5]. Қазақстан Республикасында энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеуге жаңаша көзқарас қажет. Себебі, осы уақытқа дейін отандық заңгер ғалымдар Қазақстан Республикасының энергетикалық құқығы жер қойнауы құқығымен байланыстырып зерттеп келді [6]. Профессор Ж.С. Елюбаев өзінің «Проблемы правового регулирования недропользования: отечественный опыт и зарубежная практика» атты ғылыми монографиясында энергетикалық құқықты Қазақстан Республикасындағы құқықтың өзге салаларынан ажырата отырып, өзіндік реттеу пәні бар және ықпал ету амалдарынан тұратын құқықтың дербес саласы ретінде қарастыруды ұсынды [7, 136-б.]. Демек, энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеу мәселесі отандық заң ғылымы үшін өзекті, жаңа мәселе болып қана қоймай, ол, сонымен қатар, даму үстінде екенін мойындағанымыз жөн. Ал цифрландыру жағдайында энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеу мәселесін зерттеу арқылы Қазақстан Республикасының энергетикалық құқығын қалыптасуы мен дамуына ықпал етуге болады.

Тәжірибе көрсетіп отырғандай, энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеу мәселесі шет мемлекеттерінде кеңінен зерттелген. Мәселен, энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеу ерекшелігі

² Қазақстан Республикасының отын-энергетикалық кешенін дамытудың 2023-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 ж. 28 маусымдағы № 724 қаулысы [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1400000724> (жүгінген күні: 16.03.2024).

³ Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы // Қазақстан Республикасы Президентінің ресми сайты [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhmart-tokaevty-n-adiletty-kazakstannyn-ekonomikalyk-bagdary-atty-kazakstan-halkyna-zholdauy-18333> (жүгінген күні: 16.03.2024).

мен сипаты жөнінде зерттеуге ресейлік профессор Т.М. Лавриктің, еңбегі арналған [8], профессор В.В. Романова энергетикалық қатынастардың құқықтық табиғатын зерттеу ең алдымен мемлекеттің энергетикалық саясатының бағытын анықтау үшін қажет деп негіздейді [9]. Професор Щепанский энергетикалық құқықты энергетикалық қауіпсіздік ұғымымен байланыстыра отырып зерттеген және энергетикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету барысында орын алуы мүмкін экологиялық құқықтық мәселелерге тоқталған [10]. Батыс мемлекеттері ғалымдарының зерттеулерінде энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеуде энергетикалық құқықтың рөлі кеңінен анықталады. Профессор Хефрон М. энергетикалық құқық негізгі үш бағытта, яғни, академиялық бағыт, кәсіби бағыт және салалық бағытта энергетикалық құқықтың рөлін көрсетеді. Автор, сонымен қатар, энергетикалық қатынастарда экологиялық құқықтық мәселелер орын алу мүмкіндігін дәлелдейді [11].

Ал А. Брэдбрук энергетикалық құқықтық энергия ресурстарына қатысты жеке тұлғалар арасында, не болмаса жеке тұлға мен мемлекет және мемлекет пен ұйымдар арасындағы қатынастарды реттейтін құқық саласы ретінде қарастырылуы керек деп жалпы анықтама береді [12].

Байқағанымыздай, энергетикалық қатынастарды цифрландыруды құқықтық реттеу мәселесі отандық және шетелдік заң ғылымында тиісті деңгейде зерттелмеген тақырып. Қазақстан Республикасының энергетикалық қатынастарын құқықтық реттеу тиімділігін іске асыру үшін осы саланы цифрландырудың құқықтық тетіктерін қарастыру энергетиканың барлық саласын қамтуы тиіс. Қазіргі уақытта стратегиялық құжаттарда тек электр энергиясын цифрландыру жөнінде индикативтер бекітілген, бірақ жаңартылатын энергия көздерін, отын энергетикалық кешен, биоотын секілді энергия түрлерін цифрландыру мәселесі қамтылмаған.

Бұл жобаның ғылыми жаңалығы цифрландыру жағдайында Қазақстан Республикасының энергетикалық қатынас-

тарын құқықтық реттеуді зерттеуден тұрады. Өзіндік зерттеу объектісі мен Қазақстан Республикасы энергетикалық қатынастарының ерекшелігіне қарай зерттеу нәтижелеріне қол жеткізуге ұтымды мақсат және міндеттерді қамтиды. Қазақстан Республикасының энергетикалық қатынастарының құқық реттеу сипаты отандық ғалымдардың ғылыми мақала деңгейінде және диссертациялық зерттеулерінде жанама түрде қарастырылған. Жоба авторы «Жаңартылатын энергия көздерін пайдалану мен дамытуды құқықтық қамтамасыз ету (Қазақстан Республикасы және шет мемлекеттерінің заңдары мен тәжірибесін салыстырмалы талдау)» тақырыбында докторлық диссертация орындаған. Мәселен, осы диссертациялық зерттеуде тек жаңартылатын энергетиканы пайдалану мен дамуын құқықтық қамтамасыз ету мәселелері қамтылған, өз кезегінде жаңартылатын энергия көздері ол энергетикалық құқықтың бір институтын ғана құрайды. Ал энергетикалық қатынастар өз кезегінде энергетикалық ресурстардың көздеріне қарай түрлі институттар мен салалардан тұрады. Демек, жоба тақырыбы автордың ғылыми зерттеуінің жалғасы болып табылады [13]. Қазақстан Республикасы энергетикалық қатынастарының ауқымын ескеретін болсақ, энергетикалық қатынастарды теориялық құқықтық деңгейде кешенді зерттеуді қажет етеді. Ұсынылып отырған жоба автордың докторлық диссертациясының жалғасы болып табылады. Сол себептен де энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеу тетігін жетілдіру үшін алдымен оның құқықтық табиғатын зерттеуіміз қажет [14].

Қорытынды. Біріншіден, экономиканы цифрландыру жағдайында энергетикалық қатынастарды құқықтық реттеу тақырыбы, алдымен энергетикалық қатынастардың құқықтық табиғаты теориялық құқықтық деңгейде зерттелуі тиіс [15]. Қазақстан Республикасы энергетикалық қатынастары мемлекеттің ұстанып отырған энергетикалық саясатына қарай өзгеріске ұшырап, дамып отырады. Зерттеу нәтижесінде, Қазақстан Республикасы энергетикалық қатынастарының ерекшелігін, энергетикалық құқықтық қатынастар сипаты, энергетикалық

құқықтық қатынастар мазмұны мен оны цифрландыру жөнінде ғылыми қорытындылар мен тұжырымдар жасалынды. Ол тұжырымдар қазақстандық энергетикалық құқық ғылымының әрі қарай дамуына түрткі болды және құқық шығармашылық процесінде фундаменталды ережелер ретінде қолдануға болады.

Екіншіден, Қазақстан Республикасының энергетикалық құқығы құқық жүйесіндегі ерекше орынды иеленеді. Энергетикалық құқықтың пәніне қандай қатынастар кіретіні теориялық деңгейде зерттелуі тиіс. Қазіргі уақытта отандық ғалымдар арасында энергетикалық құқықтың пәнін анықтайтын бірыңғай ортақ көзқарас жоқ. Дегенмен де, энергетикалық құқықтың пәнін нақты анықтау, энергетикалық құқықты құқық саласы ретінде қарастырудың маңызды алғышарты [16]. Сол арқылы энергетикалық құқықтық қатынастар шеңбері анықталады. Құқықтану білім беру бағдарламасы бойынша мамандар дайындайтын жоғары оқу орындар үшін энергетикалық құқық бойынша элективті курстар енгізу үрдісінде қолдануға болады.

Үшіншіден, Қазақстан Республикасының энергетикалық заңнамасын талдау көрсетіп отырғандай, бүгінде энергетикалық қатынастар түрлі нормативтік құқықтық актілермен реттеледі. Энергетикалық

заңнамалардың арасында коллизиялық нормалар мен қарама-қайшылықтар жиі кездеседі. Сол себептен де, энергетикалық заңнаманы жүйелеу уақыты келгенін байқаймыз. Энергетикалық заңнаманы жүйелеу заңнама арасындағы қарама-қайшылықтарды болдырмауға және энергетикалық қатынастарды реттеу тиімділігін арттыруға септігін тигізеді. Сәйкесінше, энергетикалық заңнаманы жүйелеу отандық заң ғылымы үшін жаңа мәселе. Бұл бағыт бойынша нәтижелер Парламентте заң шығару қызметінде қолдануға ұсынылады.

Төртіншіден, Қазақстан Республикасы энергетикалық қатынастарының мемлекеттік құқықтық тетігіне зерттеу жасау арқылы энергетикалық қатынастарды мемлекеттік құқықтық басқару қызметін жетілдіру бойынша ұсыныстар мен тұжырымдар әзірленді. Ол нәтижелер Қазақстан Республикасы энергетика министрлігі мен цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі қызметін жетілдіруде қолдануға ұсынылады.

Бесіншіден, Қазақстан Республикасының энергетикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету бойынша халықаралық ынтымақтастықты арттыру, ең алдымен осы бағытта тәжірибе алмасу мен энергетика саласына инвестиция тарту үшін маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Зеккер, Ф.Ю. Энергетическое право России и Германии: сравнительно-правовое исследование / Ф.Ю. Зеккер, П.Г. Лахно. – М.: Юрист, 2022. – 1076 с.
2. Еркінбаева, Л.К., Телеуев, Г.Б. Правовые аспекты обеспечения энергетической безопасности Республики Казахстан: проблемы и перспективы развития // Проблемы эколого-правового обеспечения развития энергетики Республики Казахстан: материалы междунар. научн.-практ. конф. – Астана, 2017. – С. 55-66.
3. Yerkinbayev, L. Energy law of the Republic of Kazakhstan: problems and perspectives [Electronic resource] / L. Yerkinbayev // Вестник Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан. – 2015. – № 3 (39). – Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/energy-law-of-the-republic-of-kazakhstan-problems-and-perspectives> (Access data: 24.04.2024).
4. Zheng, T. Shape characteristics and crushed law of deep sandstone impact crushed blocks based on digital reconstruction / T. Zheng, et al. // International Journal of Impact Engineering. – 2023. – Volume 174. – Pp. 104-125.
5. Yerkinbayeva, L. Legal regulation of kazakhstan's transition to the green economy / L. Yerkinbayeva, et al. // Journal of Environmental Management and Tourism. – 2021. – № 12 (5). – Volume 174. – Pp. 1335-1342.
6. Balsalobre-Lorente, D. The environmental Kuznets curve, based on the economic complexity, and the pollution haven hypothesis in PIIGS countries / D. Balsalobre-Lorente, et al. // Renewable

Energy. – 2022. – Volume 185. – Pp. 140-148.

7. Елюбаев, Ж.С. Проблемы правового регулирования недропользования: отечественный опыт и зарубежная практика / Ж.С. Елюбаев. – Алматы, 2010. – 412 с.

8. Luo, J. Relatedness, digital economy and renewable energy product evolution – based on product space perspective / J. Luo, et al. // Energy Policy. – 2024. – Volume 186. – Pp. 113-123.

9. Энергетические рынки: проблемы и задачи правового регулирования: монография / под ред. д-ра юрид. наук В.В. Романовой. – М. : Издательство «Юрист», 2018. – 240 с.

10. Щепанский, И.С. Эколого-правовые проблемы обеспечения энергетической безопасности России: дис. ... канд. юрид. наук / И.С. Щепанский. – М., 2013. – 250 с.

11. Heffron, R.J. The evolution of energy law and energy jurisprudence: Insights for energy analysts and researchers / R.J. Heffron // Energy Research & Social Science. – 2020. – Volume 19. – Pp. 1-10.

12. Bradbrook, A. Energy Law as an Academic Discipline / A. Bradbrook // Journal of Energy & Natural Resources Law. – 2015. – № 14. – Pp. 193-217.

13. Телеуев, Г.Б. Жаңартылатын энергиясы көздерін пайдалану мен дамытуда құқылық қамтамазыз Ата (Қазақстан Республикасы және шет мемлекеттердің заңдары мен тәжірибесін салыстырмалы талдау): философия докторлары (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация: 6D030100 / Г.Б. Телеуев. – І. Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті. – Талдықорған: 2017. – 151 б.

14. Телеуев, Г.Б. Энергияның экологиялық құқықтық реттеуде алатын орны / Г.Б. Телеуев // KazNU Bulletin. International relations and international law series. – 2015. – № 3 (71). – Pp. 93-99.

15. Wang, B. Is the digital economy conducive to the development of renewable energy in Asia? / B. Wang, et al. // Energy Policy. – 2023. – Volume 173. – Pp. 156-168.

16. Teleuyev, G. Energy Law of the Republic of Kazakhstan: Problems and Perspectives / G. Teleuyev // Social sciences. – Pakistan, 2015. – № 8 (10). – Pp. 2167-2174.

References:

1. Zekker, F.Ju. Jenergeticheskoe pravo Rossii i Germanii: sravnitel'no-pravovoe issledovanie / F.Ju. Zekker, P.G. Lahno. – М.: Jurist, 2022. – 1076 с.

2. Erkinbaeva, L.K., Teleuev, G.B. Pravovye aspekty obespechenija jenergeticheskoy bezopasnosti Respubliki Kazahstan: problemy i perspektivy razvitija // Problemy jekologo-pravovogo obespechenija razvitija jenergetiki Respubliki Kazahstan: materialy mezhdunar. nauchn.-prakt. konf. – Astana, 2017. – S. 55-66.

3. Yerkinbayev, L. Energy law of the Republic of Kazakhstan: problems and perspectives [Electronic resource] / L. Yerkinbayev // Vestnik Instituta zakonodatel'stva i pravovoj informacii Respubliki Kazahstan. – 2015. – № 3 (39). – Access mode: <https://cyberleninka.ru/article/n/energy-law-of-the-republic-of-kazakhstan-problems-and-perspectives> (Access data: 24.04.2024).

4. Zheng, T. Shape characteristics and crushed law of deep sandstone impact crushed blocks based on digital reconstruction / T. Zheng, et al. // International Journal of Impact Engineering. – 2023. – Volume 174. – Pp. 104-125.

5. Yerkinbayeva, L. Legal regulation of kazakhstan's transition to the green economy / L. Yerkinbayeva, et al. // Journal of Environmental Management and Tourism. – 2021. – № 12 (5). – Volume 174. – Pp. 1335-1342.

6. Balsalobre-Lorente, D. The environmental Kuznets curve, based on the economic complexity, and the pollution haven hypothesis in PIIGS countries / D. Balsalobre-Lorente, et al. // Renewable Energy. – 2022. – Volume 185. – Pp. 140-148.

7. Eljubaev, Zh.S. Problemy pravovogo regulirovaniya nedropol'zovaniya: otechestvennyj opyt i zarubezhnaja praktika / Zh.S. Eljubaev. – Almaty, 2010. – 412 с.

8. Luo, J. Relatedness, digital economy and renewable energy product evolution – based on product space perspective / J. Luo, et al. // Energy Policy. – 2024. – Volume 186. – Pp. 113-123.

9. Jenergeticheskie rynki: problemy i zadachi pravovogo regulirovaniya: monografiya / pod red. d-ra jurid. nauk V.V. Romanovoj. – M. : Izdatel'stvo «Jurist», 2018. – 240 s.
10. Shhepanskiy, I.S. Jekologo-pravovye problemy obespecheniya jenergeticheskoy bezopasnosti Rossii: dis. ... kand. jurid. nauk / I.S. Shhepanskiy. – M., 2013. – 250 s.
11. Heffron, R.J. The evolution of energy law and energy jurisprudence: Insights for energy analysts and researchers / R.J. Heffron // *Energy Research & Social Science*. – 2020. – Volume 19. – Pp. 1-10.
12. Bradbrook, A. Energy Law as an Academic Discipline / A. Bradbrook // *Journal of Energy & Natural Resources Law*. – 2015. – № 14. – Pp. 193-217.
13. Teleuev, G.B. Zhaңartylatynn jenergijasy kәzderin pajdalanu men damytuda qylyq qamtamazyz Ata (Qazaqstan Respublikasy zhәne shet memleketterdiң zaңdary men tәzhiribesin salystymaly taldau): filosofija doktorlary (PhD) dәrezhesin alu yshin dajyndalґan dissertacija: 6D030100 / G.B. Teleuev. – I. Zhansygirov atyndaғы Zhetisu memlekettik universiteti. – Taldyqorґan: 2017. – 151 b.
14. Teleuev, G.B. Jenergijanyң jekologijalyq qylyqtq retteude alatyn orny / G.B. Teleuev // *KazNU Bulletin. International relations and international law series*. – 2015. – № 3 (71). – Pp. 93-99.
15. Wang, B. Is the digital economy conducive to the development of renewable energy in Asia? / B. Wang, et al. // *Energy Policy*. – 2023. – Volume 173. – Pp. 156-168.
16. Teleuyev, G. Energy Law of the Republic of Kazakhstan: Problems and Perspectives / G. Teleuyev // *Social sciences*. – Pakistan, 2015. – № 8 (10). – Pp. 2167-2174.

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТТЕР / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ / INFORMATION ABOUT AUTHORS

Ғалым Байғазыұлы Телеуев – халықаралық білім беру корпорациясындағы Қазақстан-Америка университеті факультетінің деканы, философия докторы (PhD), e-mail: galim200385@mail.ru.

Телеуев Ғалым Байғазыевич – декан факультета Казахстанско-Американского университета при международной образовательной корпорации, доктор философии (PhD), e-mail: galim200385@mail.ru.

Teleuyev Galym Baigazyuly – Dean of the Faculty of Kazakhstan-American University in International Educational Corporation, PhD, e-mail: galim200385@mail.ru.